

Лі Аньань,

аспірант,

Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»,
вул. Старопортофранківська, 26, м. Одеса, Україна

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ДО МУЗИЧНО-ПРОСВІТНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті розглядається проблема підвищення якості підготовки майбутніх вчителів музики до музично-просвітницької діяльності. Обґрунтовано педагогічні умови успішної підготовки студентів до музичного просвітництва, до яких віднесено: надання пріоритетної значущості в загально-фаховій підготовці студентів їхній готовності до виконання музично-просвітницьких функцій; досягнення єдності в музично-просвітницькій діяльності майбутнього вчителя музики, яка здійснюється на уроках музики та в його позакласній діяльності; посилення системності та інтегративності процесу формування музично-просвітницької компетентності студентів; застосування методики, спроможної забезпечити готовність студентів до постійного самовдосконалення в майбутній музично-просвітницькій діяльності.

Ключові слова: музично-просвітницька діяльність, майбутній вчитель музики, педагогічні умови.

Сучасний світ, з типовими для нього ознаками інформаційного вибуху та прориву в області комунікативних зв'язків, надав нового імпульсу в розвитку пізнавальної, інтелектуальної діяльності суспільної свідомості. Однак досить помітним є і зростання негативних для суспільства тенденцій, зокрема – посилення спокус і небезпек морально-духовного характеру, яким нерідко піддаються діти та молодь, що загострює значимість педагогічного впливу на їхнє прилучення до істинних духовних цінностей, наповнення життя глибокими естетичними враженнями і художніми переживаннями [2].

Одним з дієвих шляхів вирішення цієї проблеми є залучення школярів до музичного мистецтва як форми духовного освоєння дійсності, що реалізується в художніх, естетичних, гедоністичних формах пізнання та особистісно-емоційного спілкування. Натомість, соціальні дослідження та безпосередні спостереження за колом музичних інтересів, смакових переваг сучасних школярів свідчать, що ефективність музично-просвітницької діяльності на уроках музики крайнє недостатня. Незважаючи на це, в системі загальної музичної освіти в європейському та українському просторі музичному вихованню і проблемам посилення впливу художньо-цінних музичних феноменів на світосприйняття нових поколінь приділяється все менше педагогічної уваги. Одним із проявів такого стану є недостатній рівень підготовки майбутніх вчителів музики до виховання музичного сприйняття школярів, що підтверджується як результатами спеціальних досліджень, так і спостереженнями за колом музичних інтересів сучасної шкільної молоді [5].

Все це свідчить про актуальність теми статті, присвяченої проблемам підвищення ефективності підготовки студентів до музично-просвітницької діяльності.

Мета статті – обґрунтування педагогічних умов, забезпечення яких уможливило якісну підготовку вчителя музики, здатного успішно залучати до музичного мистецтва школярів та досягати успіху в

збагаченні їхніх мистецьких інтересів і системи духовних цінностей.

Проблема духовного розвитку засобами художньо-естетичної, музичної діяльності розглядається в руслі теорії становлення особистості (О. Леонт'єв, М. Каган, Н. Киященко, О. Олексюк, Т. Отич, К. Платонов, С. Рубінштейн), фахівцями в області музичної естетики (Ю. Кремльов, Б. Лихачов, Ф. Лосєв, І. Ляшенко, А. Сохор). Великого значення у цьому аспекті набувають праці в галузі психології музичного сприйняття (А. Костюк, Є. Назайкінський, В. Медушевський, Б. Теплов), музичної герменевтики (А. Линенко, С. Шип). В їхніх працях переконливо доведено, що в музичному мистецтві в синтезованому вигляді відображаються чуттєві уявлення людини про навколишній її світ, що посилює його світоглядний вплив на особистість, перетворює мистецтво у сильну виховну зброю [3].

Питання підготовки майбутнього вчителя музики до розвитку музичного сприйняття школярів висвітлювали у своїх працях Е. Абдуллін, О. Апраксина, Л. Кожевнікова, Г. Падалка, О. Рудницька, О. Щолокова. Проблема духовно-естетичного розвитку школярів у процесі залучення до музичного мистецтва приділяли суттєву увагу такі дослідники й педагоги, як О. Апраксина, І. Барвінок, Л. Дмитрієва, В. Сухомлинський, Н. Черноіваненко. Методичні питання, зв'язані з вихованням у школярів досвіду оцінного ставлення до музичного мистецтва висвітлювались Ю. Алиєвим, Б. Бриліним, В. Дряпкіною, Т. Завадською, О. Каташовою, Г. Рогіною та ін.

Зазначені праці, соціологічні дослідження та спостереження за дійсністю засвідчили, що насичення довкілля низькосортною музикою призводить до втрати слухачами естетичних критеріїв, тому не дивно, що, незважаючи на посилення уваги до виховання музичного сприйняття на шкільних уроках музики, розпочатого Д. Кабалевським та його послідовниками, вирішення цієї проблеми далеке від бажаного.

У зв'язку з цим виникають питання: яким чином має бути вдосконалена система підготовки випускника вищого навчального закладу, щоб він був спроможним успішно вирішувати існуючі проблеми?

Спочатку зазначимо, що діяльність вчителя музики вимагає від нього широкої універсальності, зокрема – володіння навичками співу, диригування, гри на інструменті, здатності до глибокого цілісно-стильового, художньо-змістового аналізу музичних феноменів, вміння вербально актуалізувати своє власне розуміння й відчуття унікальної цінності музичних феноменів, володіння методикою формування в них співочих навичок, навчання основам теорії музики та музичної творчості. Таке розмаїття завдань нерідко заважає майбутнім фахівцям вірно розставити пріоритети та усвідомити найголовнішу мету своєї фахової діяльності, як її розуміли Д. Кабалецький, О. Сухомлинський, О. Шацька та інші науковці, – виховання в учнів потреби у високохудожній, по-справжньому цінній музиці та забезпеченні її пливу на їхнє духовне, морально-особистісне вдосконалення.

Відаючи належне багатьом з напрямків оптимізації музично-педагогічної освіти майбутнього вчителя музики, не можна не визнати, що до повноцінної й глибокої роботи із школами як під час шкільних занять, так і в позаурочній музично-просвітницькій діяльності вчителя музики більшість випускників не готова, що свідчить про недосконалість методики підготовки студентів до вирішення головного питання в системі музичної освіти.

Розглянемо, за яких педагогічних умов підготовка вчителів музики до просвітницько-викладацької діяльності може набути більш високої якості. По-перше, з нашого погляду, необхідно акцентувати увагу і викладацького складу музично-педагогічного ВНЗ, і студентів, на значущості саме цього напрямку в діяльності вчителя музики. У основу такого переконання має бути покладено усвідомлення ними загальнолюдської, соціально-громадянської значущості цієї місії, потенційної ролі перетворювально-виховного впливу музики, «духовного спілкування» із світовими шедеврами народного, класичного, розважального мистецтва на внутрішній світ особистості.

На цих засадах більш яскравого вираження досягають й інші мотиви досягнення високого рівня майстерності у впровадженні просвітництва у шкільну дійсність: посилюється спонукальна роль мотиву визнання своєї компетентності у школярів і колег, відчуття досягнення успіху в музично-просвітницькій діяльності, тобто – мотивів особистісно-іміджевого характеру й самореалізації власних творчих потенцій. Поєднання комплексу мотивів має сприяти їхньому взаємному підсиленню, активізувати цілеспрямованість майбутніх фахівців у досягненні більш високого рівня підготовленості до музично-просвітницької діяльності школярів.

Все це дозволяє встановити першою педагогічною умовою успішної підготовки

студентів до виконання музично-просвітницьких функцій надання їй пріоритетної значущості у процесі набуття фахової компетентності вчителя музики.

Звернемо тепер увагу на те, що на становлення духовних інтересів школярів суттєво впливають враження, не тільки отримані на уроках музики, а й набуті стихійно, у вільний час. Сьогоднішні технічні можливості дозволяють їм легко отримати доступ до музично-інформаційних джерел самого різного характеру, наслідком чого все частіше стає розвиток «меломанії», тобто потреби постійно слухати музику як шумовий фон – під час пересування, читання і навіть паралельно з заняттями інтелектуального характеру, незважаючи на те, що вони потребують значної концентрації уваги. Зрозуміло, що якість музики, яку слухають прихильники такого постійного «музичного фону», залежить тільки від їхнього бажання й смакових переваг, у зв'язку з чим доцільно посилити увагу до змісту позашкільних музичних розваг учнів, знаходити шляхи впливу на формування самостійного музичного досвіду школярів, їх смак і здатність до вибірковості щодо своїх музичних вражень.

Все це свідчить про важливість оволодіння вчителів вміннями визивати школярів на відвертий обмін думками, ставитися з повагою до висловлених ними діаметрально протилежних суджень, володіти технологією організації та керівництва диспути, тобто цілим комплексом необхідних властивостей, знань і умінь та досвідом їх здійснення на практиці. Додамо також значущість підготовленості фахівців до проведення музично-розважальних заходів: музичних вечорів, вікторин, конкурсів, концертів та ін.

Отже, здійснення позаурочної музично-просвітницької роботи в школі вимагає від педагога відповідного збагачення уявлень про розмаїття форм та методів організації позакласної діяльності, вміння заохотити учнів до участі у додаткових (необов'язкових, що має суттєве значення для сучасних школярів) видах активності. Вирішення цих завдань, на наш погляд, стає можливим лише на засадах забезпечення наступної педагогічної умови – включення в поняття музично-просвітницької компетентності вчителя музики її прояв фахівцем як на шкільних уроках, так і в позакласній музично-виховній діяльності.

У обґрунтуванні наступної педагогічної умови врахуємо, що задля досягнення студентами музично-просвітницької компетентності потребується надання широкому комплексу знань і навичок, які потрібні майбутньому фахівцю, інтегрованості й узагальненості, що уможливить їхнє цілеспрямоване, варіативне й гнучке застосування в різних умовах і за різних обставин. Відомо, що сучасною наукою потреба у застосуванні інтеграційного підходу у формуванні складної, багатофункціональної компетентності визнається безперечною. Натомість, у дослідженнях науковців, впроваджених у останній період, доведено, що значної кількості випускників

музично-педагогічних навчальних закладів властива певна фрагментарність підготовки до фахової діяльності [5]. Причини такого становища вбачають у предметній роз'єднаності дисциплін різного циклу, формуванні окремих компонентів фахової компетентності без подальшого орієнтування на їх інтеграцію як основу застосування в майбутній діяльності [3].

У аналізі способів налагодження інтегративних процесів виділимо декілька форм їх організації. Перший з них побудований на ідеї світоглядної цілісності, яка усвідомлюється як фундаментальний рух до злиття декількох дисциплін. Втім, реалізація такого підходу потребує кардинальної перебудови навчальних програм, розробки відповідних методичних рекомендацій та спеціальної перепідготовки викладачів, поза чим таке злиття не приведе до бажаних наслідків.

Інший шлях – це організація навчання на основі утворення міжпредметних зв'язків між декількома спорідненими дисциплінами, спрямованих на формування певних компетентностей на основі впровадження міжпредметних зв'язків у музично-освітній процес. Цей шлях утворення цілісних, узагальнених і спрямованих на майбутню практику вмінь і навичок досліджували такі науковці, як Н. Гребенюк, А. Єрємкіна, Г. Первушина, В. Стешенко та ін. З метою впровадження міжпредметних зв'язків у навчальних програмах дисциплін передбачаються завдання, побудовані за принципом взаємного доповнення, формування комплексних навичок і вмінь в інтегрованому виді «з двох сторін», що урізноманітнює способи їх утворення, сприяє їх зміцненню й надає гнучкості у практичному застосуванні. Прикладом може слугувати формування аналітично-герменевтичної компетентності, яка має досягатися на заняттях з аналізу музичних творів та спирається з необхідністю на усвідомлення особливостей гармонічного мовлення, тобто на вміння, які забезпечуються в курсі гармонії.

Варіантом актуалізації міжпредметних зв'язків, спрямованих на формування певних навичок шляхом «злиття» змісту навчання з декількох дисциплін, є форма спеціально підготовлених за певною темою «інтегрованих занять», наприклад – семінару з історії музики та з методики музичного виховання за спільною темою, наприклад – «Дитяча опера в творчості М. Лисенка». Вважаємо, що, незалежно від того, що проведення таких занять носить епізодичний характер, їх корисність надзвичайно відчутна: адже саме «проживання» змісту занять та активна участь у осмисленні процесу й наслідків поєднання можливостей різних предметних підходів до висвітлення важливої теми сприяють тому, що у студентів формуються уявлення і здатність до самостійного утворення необхідних паралелей, асоціацій, осмислення раніше відомого з нового куту зору тощо.

Не меншу роль в утворенні інтегративно-цілісної компетентності відіграє впровадження Н. Кьон та К. Деміром принцип координування й корекції реального навчального процесу [1; 4]. (Нагадаємо,

що особливістю музично-освітнього процесу є поєднання групових та індивідуальних занять, при чому останні не піддаються детальному й гарантованому плануванню в силу значущості суб'єктно-індивідуальних факторів його перебігу). Прикладом такої координації може слугувати формування компетентності «спів під власний акомпанемент», у формуванні якого важливо досягати узгодженості між навичками якісного вокального інтонування та виконанням партії інструментального супроводу, що потребує координації в роботі над певним твором на заняттях з постановки голосу та в концертмейстерському класі, причому – не тільки за змістом занять, а й за навчальним періодом у їх опрацюванні.

Отже, посилення інтеграційних тенденцій освітнього процесу у формуванні музично-просвітницької компетентності вважаємо необхідною педагогічною умовою успішного вирішення поставленої проблеми. Надання нового імпульсу інтегративному процесу має відбуватися різними шляхами: злиттям споріднених дисциплін, впровадженням комплексно-інтегративних занять, утворенням компетентностей, що мають складну природу, на засадах міжпредметних зв'язків та взаємного доповнення предметного змісту занять, реалізації ідей координації та корекції актуального змісту й процесу навчання.

У розгляді наступної педагогічної умови враховуємо, що зміни в соціокультурній сфері сучасного суспільства стають все більш стрімкими й непередбачуваними. Отже невинно посилюється і необхідність у підготовці вчителя музики, готового до самостійної адаптації й пристосування до мінливих умов, а звідси – і його підготовка як самостійно мислячої, здатної до постійного фахового самовдосконалення, творчої особистості.

Головними аспектами, зміни в яких має передбачати підготовки конкурентоспроможних фахівців, здатних пристосуватися до них, вважаємо подальший розвиток мистецької дійсності, появу нових стилів, течій, напрямків, виконавців, музичних феноменів; збагачення освітньої практики інноваційними технологіями, засобами отримання та обробки інформації, способами комунікації, в тому числі – й формами спілкування суб'єктів педагогічного процесу; навчання школярів нової генерації, які зросли в умовах інформаційно-комунікативної революції та світової глобалізації.

Відтак, передбачаючи майбутні перетворення в суспільному житті й свідомості, освітній системі, вчителю важливо бути готовим до постійного самовдосконалення. Все це дозволяє визначити наступну педагогічну умову – застосування методики, спроможної забезпечити самостійність і творчу активність студентів, готовність до врахування у своїй фаховій діяльності актуальних соціокультурних обставин, потреб та інтересів школярів нової генерації, можливостей, які виникають завдяки стрімкому розвитку технологій художнього пізнання, а в цілому – до постійного самовдосконалення й самоосвіти. в музично-просвітницької галузі.

Отже, виходячи з необхідності підвищення рівня підготовленості студентів до майбутньої музично-просвітницької діяльності, ми обґрунтували необхідність створення сприятливих для цього педагогічних умов, а саме: надання пріоритетної значущості формуванню просвітницької компетентності майбутніх фахівців у їхній фаховій підготовці; включення в поняття музично-просвітницької компетентності вчителя музики її прояв фахівцем як на шкільних уроках, так і в позакласній музично-виховній діяльності; посилення інтеграційно-практичної спрямованості

навчального процесу; актуалізації методико-практичного забезпечення підготовки студентів як самостійно мислячих, творчих особистостей, здатних до постійного фахового самовдосконалення й самоосвіти в майбутній музично-просвітницькій діяльності.

На цих засадах має відбуватися розробка відповідного методичного забезпечення підготовки студентів до музично-просвітницької діяльності, передбачена планом дослідження зазначеної в статті проблеми.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Демір У. Б. Досвід впровадження міждисциплінарної координації у практику підготовки майбутніх учителів музики / У. Б. Демір // Актуальні питання мистецької освіти та виховання : збірник наукових праць / Гол. редактор Ніколаї Г. Ю. – Вип. 1-2 (5-6). – Суми : Мрія, 2015. – С. 156–168.
2. Дряпіка В. І. Соціально-педагогічні основи формування орієнтацій студентської молоді на цінності музичної культури : дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01; 13.00.05 / В. І. Дряпіка. – К., 1997. – 399 с.
3. Костюк А. Г. Сприймання музики і художня культура слухача / А. Г. Костюк. – Київ, 1965. – 123 с.
4. Кьон Н. Г. Шляхи модернізації процесу формування професійної компетенції майбутнього вчителя музики / Н. Кьон // Збірка наукових праць Луцького інституту розвитку людини «Україна» Проблеми педагогічних технологій. Вип. 3-4. - Луцьк, 2009. – С. 5-13
5. Рибальченко О. Естетичні захоплення та інтереси сучасної молоді / О. Рибальченко // [Електронний формат] Режим доступу : http://www.rusnauka.com/8_NTSB_2015/Psihologia/5_188489.doc.htm

*Ли Аньань,
аспірант,*

*Государственное учреждение «Южноукраинский национальный педагогический университет имени К.Д. Ушинского»,
ул. Старопортофранковская, 2б, г. Одесса, Украина*

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ ПОДГОТОВКИ СТУДЕНТОВ К МУЗЫКАЛЬНО-ПРОСВЕТИТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

В статье рассматривается актуальная для современной музыкальной педагогики проблема повышения качества подготовки будущих учителей музыки к музыкально-просветительской деятельности. Значимость музыкально-просветительской деятельности определяется ее вкладом в осуществление воспитательного воздействия музыкального искусства на внутренний, духовный мир школьников. Анализ современной теории и практики показал, что этому вопросу, несмотря на признание его значимости, в музыкальной педагогике уделяется недостаточно внимания.

Целью статьи является обоснование педагогических условий, создание которых позволяет качественно повысить подготовку конкурентоспособного учителя музыки, способного успешно привлекать к музыкальному искусству школьников с целью обогащения их духовного мира, интересов и ценностей.

В обосновании первого педагогического условия успешной подготовки студентов к музыкальному просвещению учитывалось, что деятельность учителя музыки характеризуется многокомпонентностью и требует профессиональной универсальности, которая включает овладение вокальным, хормейстерским, инструментально-исполнительским мастерством, навыками музыкальной герменевтики, основами лекторской деятельности, методикой их применения в работе со школьниками разного возраста и мн. др. Обилие задач сказывается отрицательно на осознании главной цели, которую предстоит достичь учителю музыки. Поэтому первым условием повышения качества подготовки студентов к реализации музыкально-просветительских функций полагаем обеспечение в системе профессионального образования приоритетности к их выполнению.

В обосновании второго педагогического условия учитывалась значимость влияния стихийных факторов на формирование музыкальных интересов, предпочтений и вкусов школьников, на способы организации учениками свободного времени, которые возникли благодаря Интернету, социальным сетям. Это обусловило признание необходимости в распространении задач, связанных с музыкально-просветительской деятельностью учителя музыки, на сферу внеклассной музыкально-воспитательной деятельности.

Третье педагогическое условие объясняется необходимостью усиления интегративных процессов в подготовке компетентного и конкурентоспособного специалиста в области музыкально-просветительской деятельности. Охарактеризованы различные подходы в решении этой задачи, в частности – объединение родственных дисциплин, которая предполагает создание программно-методического обеспечения и переподготовку педагогов, внедрение межпредметных связей, направленных на формирование комплексных навыков на основе объединения усилий и задач двух или более дисциплин, например, постановки голоса и

концертмейстерства, аранжировки и импровизации, проведение семинаров по истории музыки в основ методики презентации музыкального произведения и т.д.

Рассмотрены возможности междисциплинарной координации как способа образования упорядоченных взаимосвязей между групповыми и индивидуальными занятиями с их относительно свободным, индивидуальным планированием на занятиях по постановке голоса, музыкально-инструментальной и дирижерской подготовке.

В обосновании четвертого условия учитывалось, что изменения в социокультурной сфере современного общества становятся все более стремительными и непредсказуемыми, что повышает актуальность задач подготовки учителя музыки, готового к самостоятельной адаптации и приспособления к меняющейся деятельности. Это объясняет выделение задачи создания методического обеспечения, позволяющего готовить студента как самостоятельно мыслящую, творческую личность, способного к постоянному профессиональному самосовершенствованию в будущей музыкально-просветительской деятельности.

Отмечено, что дальнейшие задачи исследования состоят в разработке методики, обеспечивающей более высокий уровень подготовки студентов к музыкально-просветительской деятельности и проверки ее эффективности в формирующем эксперименте.

Ключевые слова: музыкально-просветительская деятельность, будущий учитель музыки, педагогические условия.

Li Anan,

Post-graduate student, Department of Theory of Music and Vocal,

State institution «South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky»,

26, Staroportofrankovskaya Str., Odessa, Ukraine

PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR STUDENTS' TRAINING IN MUSICAL EDUCATIONAL ACTIVITY

This article presents the problem being relevant to the contemporary music education, the problem of improving the quality of future music teachers' training in musical educational activity, in particular.

The purpose of the article to substantiate the pedagogical conditions which will allow us to improve the quality of the music teacher training, who is to be able to involve school children into musical arts, to enrich their spiritual world and the system of artistic values.

The first reason for pedagogical conditions has taken into consideration the fact that the activity of music teachers is defined by complexity and requires professional versatility, mastery of vocal, choirmaster, instrumental and performing skills, the skills of musical hermeneutics, the basics of lecturing activities, methods of their application while working with children of different ages, etc.

The fullness of tasks negatively affects the realization of the main aim to be achieved by a music teacher. Therefore, the first condition for quality improvement of students training in implementing musical and educational functions are defined, the priority being given to the solution of this problem in the system of musical-pedagogical education.

The substantiation of the second pedagogical condition presupposed taking into consideration the importance of spontaneous factors in the formation of schoolchildren's musical interests and tastes, including the role of the mass media, the Internet and social networks in the arrangement of the pupil's music and entertainment space. Awareness of the importance to adjust this process makes it expedient to include the tasks related to extra-curricular music education into the educational content intended for the students.

The third pedagogical condition is stipulated by the need to strengthen the integrative processes in the education of a competent professional. There are described different approaches to solve this problem, in particular the cluster of related disciplines, which involves the developing of software and methodological support as well as teacher training; implementation of interdisciplinary relations aimed at the formation of integrated skills, such as singing to one's own accompaniment, the presentation of music work. The opportunities for interdisciplinary coordination as the method of formation of ordered relationships between group and individual lessons with a relatively free planning for the training process are discussed.

The ground for the fourth condition is stipulated by the fact that changes in the socio-cultural sphere of modern society have become increasingly rapid and unpredictable. This allows us to determine the importance of the methodical support of student's training as an independently minded, creative person, capable of constant self-education and self-improvement.

Thus, pedagogical conditions for efficiency increase of students training in carrying out their musical educational activity are getting their scientific background.

Key words: musical educational activity, future music teacher, pedagogical conditions.

Подано до редакції: 09.05.2017 р.

Рекомендовано до друку: 28.05.2017 р.

Рецензент: д.пед.н., професор А. Ф. Ліненко